

Ο άγιος Ειρηναίος Λυώνος και ο Τερτυλιανός απέναντι στις χιλιαστικές αντιλήψεις

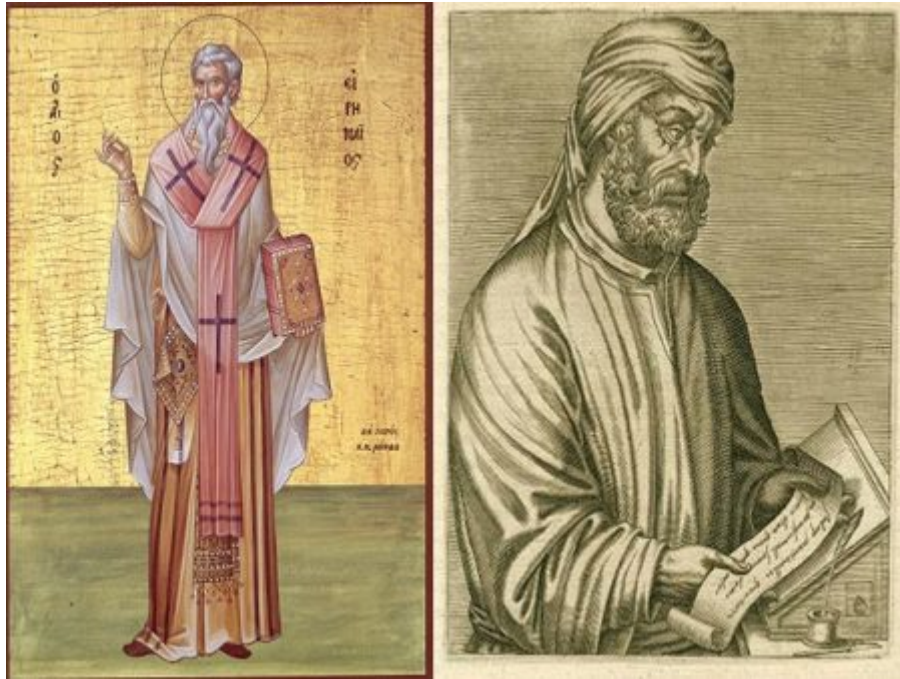
Ορθοδοξία / Αιρέσεις

Γεωργία Μουλοπούλου, πτυχιούχος στον Ελληνικό Πολιτισμό – μάστερ Θεολογίας

(Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=169271>)

Ο Ειρηναίος, στο έργο του, «Έλεγχος και ανατροπή κατά της ψευδωνύμου γνώσεως» ή «Κατά Αιρέσεων», σημειώνει ότι οι αιρέσεις και ιδιαίτερα των γνωστικών επιδρούν σε όσους δεν γνωρίζουν τα της πίστεως, γι' αυτό άλλωστε και «πολλούς ανατρέπουσι». Ο Ειρηναίος αισθάνθηκε υποχρεωμένος, μπροστά σ' αυτήν την αλλοίωση της πίστεως, να αντιδράσει και να μελετήσει υπομνήματα διάφορων αιρετικών. Κατέληξε ότι τα λεγόμενά τους είναι «άλλόκοτα καί ανάρμοστα τῇ ἀληθείᾳ».[1] Η ογκώδης πραγματεία του, «Έλεγχος και ανατροπή κατά της ψευδωνύμου γνώσεως», αποτελεί ανθολογία μεσσιανικών και χιλιαστικών προφητειών από την Παλαιά Διαθήκη και την Καινή Διαθήκη[2].

Οι απόψεις του Ειρηναίου για τη χιλιετή βασιλεία προκαλούν προβλήματα στην όλη, κατά τα άλλα, ορθόδοξη θεολογική διδασκαλία του. Υποστηρίζει πως υπάρχουν δύο αναστάσεις: Η πρώτη των δικαίων, οι οποίοι θα συμβασιλεύσουν με τον Χριστό για χίλια χρόνια, και η δεύτερη, κατά την οποία θα αναστηθούν οι αμαρτωλοί για την τελική κρίση. Στο διάστημα που θα μεσολαβήσει μεταξύ των δύο αναστάσεων πραγματοποιείται η βασιλεία του Υιού, η οποία θα δοθεί στον Πατέρα μετά τη Δεύτερη Ανάσταση[3].

Κατά τον Ειρηναίο, η πίστη είναι αναπόσπαστο μέρος της ορθής διδασκαλίας της Εκκλησίας, ότι τα πράγματα αυτά θα γίνουν όντως στη Γη, προς όφελος των ενάρετων νεκρών που θα αναστηθούν αλλά και των ενάρετων ζώντων[4]. Η εσχατολογία του Ειρηναίου διακρίνεται για το καθολικό της περιεχόμενο, εφόσον συμπεριλαμβάνει όλη τη δημιουργία. Στο τέλος της ιστορίας, ο άνθρωπος και η κτίση θα ανακαινισθούν και θα φωτισθούν με τη δόξα του Θεού. Ο υλικός κόσμος δεν θα παρέλθει ούτε κατά την υπόσταση ούτε κατά την ουσία του. Όλα τα δημιουργήματα του Θεού θα εξαγνιστούν από τη φθορά και θα ελευθερωθούν από την αμαρτία[5].

Στη συνέχεια, ο Τερτυλλιανός[6], σπουδαίος Λατίνος θεολόγος, παρόλο που δεν ασχολήθηκε ειδικότερα με τα ζητήματα που αφορούν στο τέλος της ιστορίας και του κόσμου, μας δίνει έμμεσες σημαντικές πληροφορίες, ώστε να μπορούμε να κατανοήσουμε το εσχατολογικό του όραμα σχετικά με τη χιλιαστική διδασκαλία[7]. Ο Τερτυλλιανός δεν κάνει ευθέως λόγο για καθαρτήριο πυρ, η διδασκαλία του, όμως, κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση. Πιστεύει ότι οι ψυχές των ανθρώπων μετά τον θάνατο θα ζήσουν μια περίοδο εξιλασμού και μετάνοιας. Επίσης, οι ψυχές

θα υποφέρουν, γιατί θα χωριστούν από το σώμα. Και αυτό διότι η ψυχή είναι αυτή που αποφασίζει για τις πράξεις. Είναι, λοιπόν, κατανοητό γιατί οι ψυχές των ανθρώπων θα βρεθούν στον Άδη πριν από την Ανάσταση. Η τελική κρίση θα γίνει μετά την Ανάσταση, στην οποία και το σώμα θα είναι παρόν[8]. Οι μόνοι που εξαιρούνται από αυτήν τη δοκιμασία μετά τον θάνατο είναι οι μάρτυρες, οι οποίοι θα λάβουν την πρόγευση της βασιλείας των ουρανών[9].

Ο Τερτυλλιανός υιοθετεί τη διδασκαλία του πνευματικού Χιλιασμού[10]. Η χιλιετής βασιλεία του Χριστού θα προηγηθεί της αιωνίας βασιλείας Του και θα είναι περίοδος συμβασιλείας των δικαίων με τον Χριστό, οι οποίοι προηγουμένως θα αναστηθούν. Οι χιλιαστικές αντιλήψεις του Τερτυλλιανού ενισχύθηκαν από τη μοντανιστική αντίληψη περί της καθόδου στη Γη της άνω Ιερουσαλήμ, για την οποία γίνεται συμβολικά λόγος στην Αποκάλυψη.[11] Πρόκειται για μια περίοδο κατά την οποία οι δίκαιοι θα απολαμβάνουν τα υλικά αγαθά για την εφαρμογή των εντολών του Θεού. Δίνει αλληγορική σημασία[12] στη διδασκαλία της Γραφής και παρέχει την ερμηνεία ότι η γη της επαγγελίας είναι το σώμα του Κυρίου[13].

Ο Τερτυλλιανός θεωρεί ότι οι πεποιθήσεις περί της τελικής κρίσεως, της αναστάσεως και της χιλιετούς βασιλείας εναρμονίζονται με την προσδοκία μιας άλλης ζωής, στην οποία θα κυριαρχεί η δικαιοσύνη του Θεού. Η σπουδαιότητα της χριστιανικής αποκαλύψεως είναι ότι καταδεικνύει το Πρόσωπο του Ιησού Χριστού ως Κριτή και Λυτρωτή. Στην εσχατολογία του Τερτυλλιανού κυριαρχεί το Πρόσωπο του Ιησού Χριστού. Παρά το γεγονός ότι οι πηγές του είναι διάφορες, όπως η Αγία Γραφή, οι Απολογητές, τα έργα του Ειρηναίου και, βέβαια, η μοντανιστική διδασκαλία, είναι χαρακτηριστική η χριστοκεντρική του προσέγγιση [14].

(Συνεχίζεται)

[1] Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 354. Daniélou, *Όπ.π.*, p. 399.

[2] Σύμφωνα με τον A. Harnack, δεν έχουμε σαφείς μαρτυρίες για αποδοχή του Χιλιασμού από τον Ειρηναίο. Βλ. Παπαδόπουλος, *Όπ.π.*, σ. 196.

[3] Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 393.

[4] Κόν, *Όπ.π.*, σ. 23-24.

[5] Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 393-394

[6] Ο Τερτυλλιανός γεννήθηκε στην Καρθαγένη μεταξύ των ετών 155-160. Σπούδασε Φιλοσοφία, Ρητορική, Ιατρική και Νομικά. Εντυπωσιάστηκε από την

ηρωική στάση των Χριστιανών κατά τους διωγμούς και το έτος 195 ή 196 δέχθηκε τη χριστιανική πίστη και ανέλαβε έργο κατηχητή στην Καρθαγένη. Κατά πληροφορία του Ιερωνύμου, έγινε ιερέας. Στο έργο του «Apologeticus» διατύπωσε την αντίθεσή του για τον άδικο διωγμό που υπέστησαν οι χριστιανοί εξαιτίας του ονόματός τους. Βλ. Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 399. Επίσης, Α. Μαράς, Ηλ. Τεμπέλης..., κ.ά., *Όπ.π.*, σ. 42.

[7] Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 434.

[8] Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 434.

[9] *Όπ.π.*, σ. 434.

[10] *Όπ.π.*, σ. 345.

[11] Αποκ. 21:1-14.

[12] Αλληγορική σημασία: 1. Λογοτεχνική σύνθεση ή αφήγηση που χρησιμοποιεί τις συμβολικές πράξεις φανταστικών χαρακτήρων ως μέσο για να γίνει ένα μήνυμα πιο αισθητό στον αναγνώστη ή τον ακροατή. 2. Υπαινικτική και ασαφής έκφραση, αοριστολογία. Βλ. Γ. Μπαμπινιώτης, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, (Αθήνα: εκδ. Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε. Γεώργιος Κ. Τσιβεριώτης, 2002²), σ. 122. Ως μέθοδος ερμηνείας η αλληγορία είναι γνωστή στον ιουδαϊκό κόσμο. Η αλληγορία προϋποθέτει γνώση. Στην αλληγορία μια έννοια κρύβεται σε μια άλλη. Ο θεολογικός λόγος με την αλληγορία αποκτά βαθύτερο νόημα. Η θεολογική μέθοδος της Αλεξάνδρειας είναι συνώνυμη με την αλληγορία. Σύμφωνα με την Αλεξανδρινή Σχολή, κάθε χωρίο της Αγίας Γραφής έκρυβε κάποιο αλληγορικό νόημα, το οποίο μόνο ένας σοφός μπορούσε να εξηγήσει. Βλ. Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 519-520.

[13] Σκουτέρης, *Όπ.π.*, σ. 435-436.

[14] *Όπ.π.*, σ. 436.

<http://bit.ly/2euFNA6>